

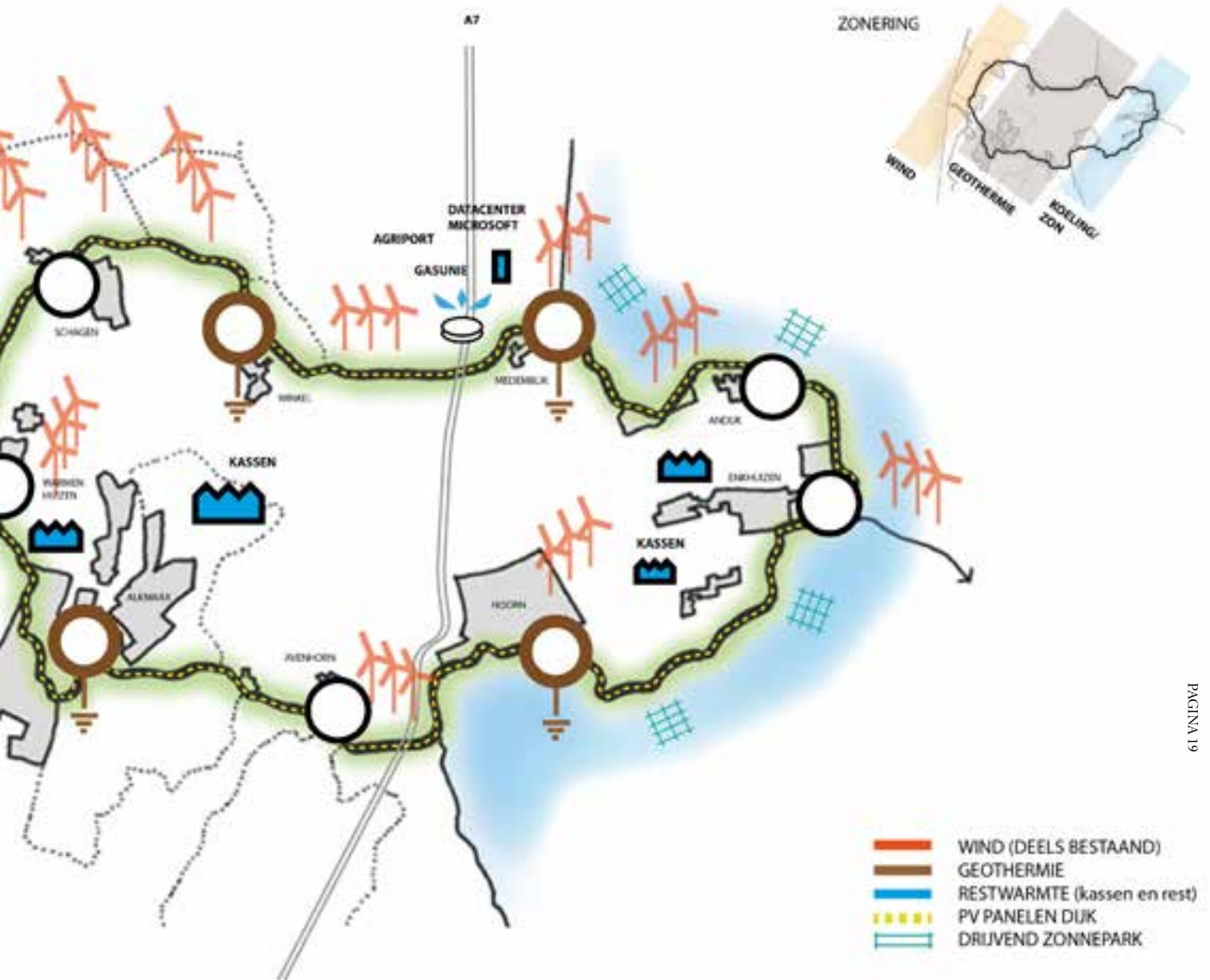
ONTWERPKRACHT VOOR BEDRIJVENTERREINEN

Energietransitie als opstap naar ruimtelijke kwaliteit

De energietransitie staat hoog op de agenda: in 2050 moeten we zijn overgestapt op duurzame energie, zonder CO₂-uitstoot. Dat betekent dat we daar nu echt aan moeten beginnen. Bedrijventerreinen verbruiken veel energie en zijn daarom belangrijke spelers in deze transitie. Dat vraagt veel inspanning en daarmee dus ook middelen. Initiatieven als BE+ pakken daarbij een voortrekkersrol. Wat nog ontbreekt is een visie op hoe een energiepositief bedrijventerrein er over 10 jaar uit kan zien. Wat enorm helpt zijn stimuleringsregelingen vanuit de overheid. Een mooi voorbeeld daarvan is de regeling Ondersteuning Toekomstbestendige Werklocaties van de provincie Noord-Holland.

AUTEURS Cees Brinkman, Jutta Hinterleitner en Jaap Kortman

De Westfriese Omringdijk als infrastructuur om vraag (van bijvoorbeeld bedrijventerreinen en woonwijken) en aanbod (verschillende duurzame bronnen) op elkaar af te stemmen.

In april 2019 hebben vier multidisciplinaire ontwerpteams hun tanden in de opgave gezet tijdens een intensieve workshopweek op bedrijventerrein Hoorn80, een gemengd bedrijventerrein in de regio West-Friesland, gerealiseerd vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw en gelegen achter de Westfriese Om-

ringdijk. De naam Hoorn80 verwijst overigens naar het streven van de gemeente Hoorn destijds om te groeien tot een inwonertal van 80.000. Op uitnodiging van de Branchevereniging Nederlandse Architectenbureaus (BNA) werkten jonge architecten, landschapsarchitecten, stedenbouwkundigen en waterexperts een week lang aan een vertaalslag van deze opgave naar concrete plannen. Zij werden gevoed met lezingen van experts en kregen feedback van de ondernemers op het terrein. De energietransitie is namelijk een enorme

opgave voor alle betrokkenen, die vraagt om het stapelen van oplossingen en een goede samenwerking. De teams onderzochten hoe we de nodige energiemaatregelen kunnen koppelen aan een aangenamer verblijfsklimaat en het beter functioneren van het terrein. De ontwerpvisies die de vier teams ontwikkelden, zijn hieronder kort weergegeven. Deze toekomstschetsen beschrijven welke nieuwe vormen van energie gebruikt zouden kunnen worden, hoe dat eruitziet en welke verbeteringen dit oplevert voor de publieke ruimte

en de verbindingen met de omgeving. Hoorn80 is gebruikt als voorbeeld omdat de Energie Coöperatie West-Friesland hier nu al vele meters maakt met de energietransitie. Maar de duurzame plannen die voor dit terrein zijn gemaakt, zijn ook bedoeld om andere bedrijventerreinen te inspireren. Alle ontwerpvoorstellen zijn anders, maar er is ook een grote gemene deler: dat is de collectieve aanpak. Samenwerken aan een duurzamere toekomst in plaatselijke of regionale energiecoöperaties komt in alle plannen voor en wordt ook door de experts die bij deze studie waren betrokken, genoemd als een sleutel tot succes.

Ontwerpvisie 1

De Slimme Omringdijk: nieuwe energie via een historische structuur

De architecten van dit plan deden een stapje achteruit om naar het grotere geheel te kijken: de regionale schaal. Daar vonden zij de Westfriese Omringdijk, een eeuwenoud cultuurhistorisch traject, dat niet alleen langs pittoreske dorpen en steden leidt, maar ook langs energiebronnen en bedrijventerreinen. Door op en langs de dijk een infrastructuur van kabels en leidingen te leggen ontstaat een uitwisselingscircuit – een smart grid

– dat vraag en aanbod van energie bij elkaar brengt en de pieken en dalen van duurzame opwekking opvangt. Bedrijventerreinen kunnen stapsgewijs aanhaken als afnemer én leverancier van energie. Zo ontstaat een kralenketting van bronnen en gebruikers. De bouw van een geothermiecentrale op Hoorn80 zal dat snoer versterken; daarmee krijgt zowel het bedrijventerrein als de gehele regio een positieve impuls.

Het ontwerpteam bestond uit Adriaan Jurriëns (Adriaan Jurriëns architecten), Marc Nolden (FREELANDSCHAP), Valerie Koppelle (K.A.S.) en Tim van Beukering (Station-D architects).

Het terrein wordt omgevormd tot een verzameling van verschillende plekken met een eigen functie en uitstraling.

Rapport met uitgewerkte ontwerpvisies

Het rapport *Ontwerpkraft voor bedrijventerreinen* met daarin de uitgewerkte ontwerpvisies is te downloaden via onderstaande QR-code. De ontwerpstudie was een gezamenlijk initiatief van BNA Onderzoek, Kortman duurzame gebiedsontwikkeling, gemeente Hoorn, Parkmanagement Hoorn, werd mede gefinancierd door de provincie Noord-Holland, Atelier X (ministerie van BZK) en de Hoornse Ondernemers Compagnie, en werd mede mogelijk gemaakt door Schneider Electric, Deen Supermarkten en MOOI Noord-Holland.

Ontwerpvisie 2

No Man is an Island; nieuwe energie voor bedrijventerreinen

Op veel bedrijventerreinen heerst een eilandjescultuur: ieder doet zijn ding op zijn eigen kavel. De meeste ondernemers stellen de investering in schone energie zo lang mogelijk uit. Ze focussen zich liever op hun corebusiness, de producten en diensten waar ze goed in zijn. Maar voor de energietransitie is een collectieve aanpak nodig. Met de realisatie van

een nieuw collectief netwerk kunnen ondernemers onderling energie en grondstoffen gaan uitwisselen. De ruimte die daarvoor nodig is, kan gecreëerd worden door het monotone terrein om te vormen tot een verzameling van verschillende plekken met een eigen functie en uitstraling. Door die plekken voldoende 'restruimte' te geven voor gedeelde duurzame initiatieven, transformeert Hoorn80 in een samenhangend terrein om trots op te zijn.

Het ontwerpteam bestond uit Moon Brader (Buro Moon), Carolien Schip-

pers (C-A-S), Alexander Herrebout (OTO Landscape Architecture) en Jorrit Vervoordeldonck (Metabolic).

Ontwerpvisie 3

Hoorn₂O: energiek met water

Het wordt warmer, er zijn steeds langere periodes van aanhoudende droogte, en dan weer piekbuien die het riool laten overstromen. Het doet de natuur, maar ook de gebouwen – en de mensen en goederen die zich daarin bevinden – geen goed. Op Hoorn80 wordt het snel te warm in kantoren en loodsen en het deels verouderde riool kan de regen niet aan. De ontwerpers van Hoorn20 zien kansen in een nieuwe duurzame energiebron: de regen. Door die op de juiste manier op te vangen, vast te houden en op te slaan, kunnen meer vliegen in één klap worden geslagen. Regenwater kan de energierekening verlagen, vooral als het om koeling

»

De centrale as van het bedrijventerrein wordt een smart strip, waar regenwater gebufferd wordt om de gebouwen mee te verwarmen en te koelen.

Natuurlijke batterij: energie opwekken en opslaan in een natuurlijke batterij voor de kust van Hoorn. De helft van de energievraag kan worden opgeslagen.

gaat. En het terrein wordt er ook nog eens groener, productiever en aantrekkelijker van. In combinatie met een aantal gerichte ruimtelijke ingrepen, kan regenwatermanagement een wereld van verschil maken.

Het ontwerpteam bestond uit Jurriaan de Bruijn (Script Architecture), Fien Dekker en Lisette Woltjer (Bureau Rain(a)Way) en Ivo Tanis (Buro Regen&Water).

Ontwerpvisie 4

Energy Transition Natural Accumulator (ETNA), een energie-eiland in het Markermeer

Stoppen met gas en overstappen op groene stroom: dat betekent dat Hoorn 80 tien keer zo veel elektriciteit nodig heeft als nu. Stroom die het liefst ter plekke wordt opgewekt, hernieuwbaar is, en in daluren kan worden opgeslagen voor later gebruik. Twee architecten en twee landschapsarchitecten sloegen de handen ineen en bedachten een ecologische batterij in de vorm van een stuwmeereiland in het Markermeer:

de ETNA. Vanaf dit 'vulkanische eiland', waar energie kan worden opgeslagen, slaat een beloopbaar grid een brug naar de bedrijven aan de oever. De ETNA koppelt energieopslag aan nieuwe natuur, presenteert een hightechoplossing als spectaculaire beleving en nodigt ondernemers uit deel te nemen aan een aantrekkelijk collectief energiesysteem.

Het ontwerpteam bestond uit Gerben Strikwerda en Bram van den Heuvel (Strikwerda van den Heuvel architecten) en Robbert Jongerius en Gijs Rijnbeek (3585 Landscape Architects).

Over de auteurs:

Cees Brinkman werkt bij Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord NV, Jutta Hinterleitner bij BNA Onderzoek en Jaap Kortman bij Kortman duurzame gebiedsontwikkeling.

Toekomstbestendige werklocaties

Provincie Noord-Holland ziet het belang van het beschikbaar hebben en houden van voldoende ruimte voor bedrijvigheid, zowel kwantitatief als kwalitatief. Dit is een belangrijke vestigingsplaatsfactor in de regio Noord-Holland Noord, waarvan ook West-Friesland onderdeel is, en een basisvoorwaarde voor gezonde economische ontwikkeling. De provincie zet door middel van het Uitvoeringsprogramma Toekomstbestendige Werklocaties 2017-2020 in op aantrekkelijke en duurzame werklocaties. Dit geldt voor zowel de nieuwe als de bestaande locaties. Duurzaamheid, beheer en gezamenlijke exploitatie op bedrijventerreinen zijn in dit programma belangrijke thema's.

Ontwikkelingsbedrijf NHN werkt in opdracht van achttien regiogemeenten en provincie Noord-Holland aan het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen in Noord-Holland Noord. Door duurzaam beheer te organiseren, in stand te houden of te versterken om vervolgens, vanuit een collectief, te komen tot investeringen in en exploitatie van duurzaamheidsmaatregelen. Vanuit de dagelijkse praktijk is het duidelijk geworden dat (enige vorm van) een ondernemerscollectief met korte lijnen naar de betrokken gemeente of gemeenten een voorwaarde is om voortvarend te kunnen komen tot verduurzaming. Het ontwikkelingsbedrijf ondersteunt gemeenten en ondernemers bij het initiëren van verduurzamingsprojecten en het aanvragen van subsidies uit de provinciale subsidieregeling OTW (Ondersteuning Toekomstbestendige Werklocaties).